

רק דגים מתים שוחים עם הזרם

התיאורטיקנים הצבאיים שראויים להיות מקורות ההשראה לקציני צה"ל

במקצוע הצבאי יש היבטים טכניים מהותיים ומעשיים לחייו של לוחם ומפקד כאחד. עם זאת, ללא תיאוריה והבנת שורשיה העמוקים, אין למקצוע הצבאי ולאלה העוסקים בו שום היתכנות לממש את התוחלת המוטלת עליהם - ניצחון במלחמה

מחנה דיין (פוי"ם). לא ניתן להימנע מקיבוען הגותי, תורתו ומעשיו, הנובע משימוש חוזר ונשנה בשני מקורות יחידים במשך יותר משלושה עשורים

(מערכות, תל'אביב, 1990). בספרים אלו סקרו הכותבים את כתביהם של תיאורטיקנים צבאיים שונים, אך הם אינם מביאים לידי ביטוי את העומק המצוי בבסיס ההגות של אותם תיאורטיקנים. קציני צה"ל הנעזרים בשני ספרים אלו, הנחשבים לספרים מכוננים במהלך הכשרתם, אינם מודעים לבעיות המבניות בספרים אלו.

**מטרתו של מאמר זה לבחון ולהצביע,
באמצעות גישת "ההעדפה הנגלית",
על תיאורטיקנים צבאיים שכתביהם
רלוונטיים ללימוד המקצוע הצבאי כיום**

לטעמנו, ספרו של ואלך סובל מכמה בעיות מרכזיות: הראשונה היא שזהו למעשה מעין ספר ביוגרפיות. ואלך מציג אמנם את עיקרי התיאוריה הצבאית של ההוגה שבכתביו הוא דן ואת המקורות שמהם הושפע, אך כמעט לא קיים בספרו

בקורסי הכשרת הקצונה השונים של צה"ל ניתן להבחין בכך שחלק מהתכנים המקצועיים הנלמדים (בהם פרקי תורת המבצעים, תורת הפר"ש וכדומה) נשענים על מספר מוגבל של תיאורטיקנים צבאיים כדי להסביר את העומק התיאורטי/הגותי של התכנים הנלמדים ולספק מעין מסגרת תיאורטית רחבה לתכנים המעשיים-מקצועיים. עם זאת, בעיקר בקורסי ההכשרה הבכירים, אין כמעט קורסים המדגישים את הלימוד התיאורטי באופן מקיף דיו, ומספר התיאורטיקנים הנלמדים מצומצם ביותר¹, בהתייחס למספרם היחסי ולהיקף כתיבתם במהלך ההיסטוריה.

ניתן להניח שיש הסוברים שרבים מהם אינם רלוונטיים לבעיות המבצעיות המעסיקות כיום צבאות בכלל, ואת צה"ל בפרט, אך הם מהווים נדבך חשוב ללימוד המקצוע הצבאי. יתר על כן, אנחנו מוצאים שתיאורטיקנים לא מעטים עדיין רלוונטיים לימינו, גם אם כתביהם חוברו לפני עשרות ואף מאות שנים, ונכון יהיה לשלב את הגותם בלימוד ביקורתי ומשווה, המתבסס על עומק תיאורטי עשיר ומגוון יותר.

מטרתו של מאמר זה לבחון ולהצביע, באמצעות גישת "ההעדפה הנגלית", על תיאורטיקנים צבאיים שכתביהם רלוונטיים ללימוד המקצוע הצבאי כיום. המאמר יציע רשימה של תיאורטיקנים צבאיים ושל כתביהם המרכזיים, שראויים לשמש כמקורות ההשראה המרכזיים בהכשרת הקצונה בצה"ל. ראשיתו של המאמר יהיה בהגדרת הבעיה, כלומר מדוע נלמדים תיאורטיקנים מסוימים מול הזנחתם כמעט כליל של תיאורטיקנים אחרים. חלקו השני והמרכזי של המאמר יציג את אותם תיאורטיקנים אשר נלמדים בצבאות אחרים, ועם סקירת הספרות המחקרית העוסקת בתחום המחשבה הצבאית תורכב הרשימה הרלוונטית (לדעת כתבי שורות אלה), של השמות הראויים לשמש כמקורות ההשראה לקציני צה"ל. נעשה זאת באמצעות הצגת מתודולוגיה ותכנים רלוונטיים המאפשרים לענות על שאלה מורכבות זו.

הגדרת הבעיה ומקורה

עד היום נראה כי שני ספרי הלימוד הבסיסיים בצה"ל בתחום ההגות הצבאית היו ונשארו ספריהם של יהודה ואלך, **תורות צבאיות: התפתחותן במאות ה-19 וה-20** (מערכות, תל' אביב, 1977), ושל יהושפט הרכבי, **מלחמה ואסטרטגיה**

אלון יעקב בנג'ו, רח"ט תוה"ד ומפקד הגיס הצפוני

ד"ר טל טובי, מרצה בכיר במחלקה להיסטוריה כללית, אוניברסיטת בר-אילן

סוגי המלחמות, התקפה והגנה, הכרעה והתשה, גורמי הניצחון, מכלול היחסים בין הקברניטים ובין מפקדי הצבא, עיצוב מדיניות ביטחון, עקרונות המלחמה, כשלים עיקריים באסטרטגיה והיחס שבין ניצחון ובין הסדר מדיני.

הרכבי כתב כי ביקש למלא את החסר בהגשת מבוא מקיף שיסקור את תחומי המלחמה והאסטרטגיה, ולא בהצגה מובנית של המקורות התיאורטיים המייצרים את מסד הידע לגישתו. חשוב לזכור כי בעשרות השנים שחלפו מפרסום הספר חלו שינויים כבירים באופי המלחמות ובניהול המלחמה, ומי שקורא את הספר כחיבור בלעדי כלל לא נחשף אליהם.

על בעיות אלה, המאפיינות את הספרים עצמם, יש להוסיף את העובדה כי לא ניתן להימנע מקיבעון הגותי, תורתי ומעשי, הנובע משימוש חוזר ונשנה בשני מקורות יחידים במשך יותר משלושה עשורים במקרה של הרכבי, וכארבעה עשורים במקרה של ואלך. אין אנו באים לטעון כי ממד הזמן של תיאוריה כזאת או אחרת הופך את העניין לבעייתי. ברור למשל כי קלאוזוביץ, "הוגה הבית" של כל העוסק בבעיות צבאיות, עדיין רלוונטי אף שספרו **על המלחמה** פורסם ב-1832. עם זאת, משנות ה-90 של המאה ה-20 צוברת תאוצה כתיבה המבקרת את אחת מהנחות היסוד של קלאוזוביץ בתחום הקשר בין מדיניות ובין מלחמה. הבעיה המשותפת לספריהם של ואלך ושל הרכבי נובעת מכך שהם כתובים בעברית, ומהווים תמצית של הידע התיאורטי. נוסף על כך, גם ללא ניתוח מעמיק לכתבים מקוריים של תיאורטיקנים צבאיים, מאז שפורסמו שני הספרים נכתבו תיאוריות צבאיות מורכבות וחשובות לא פחות, שלפיהן לומדים ופועלים כיום צבאות רבים בעולם המערבי.

המאה ה-20 מופיעה אמנם בכותרת ספרו של ואלך ואולם הספר מסתיים באמצע המאה. במחצית השנייה ובעשורים הראשונים של המאה ה-21 התרחבה התופעה של כתיבה צבאית הגותית חשובה וענפה אלא שהיא כמעט איננה באה לידי ביטוי בקורסי הכשרת הקצונה. בין היתר פורסמו תיאוריות חדשות בתחום הלוחמה האווירית הרלוונטיות לצה"ל בדמות תורתו של וורדן, ובתחומים חדשים יותר, כמו סייבר, ועלו השאלות: מהם השורשים התיאורטיים של לוחמת הסייבר? האם לפנינו באמת תחום צבאי חדש או הדגשתו של תחום אחד בתוך תפיסה צבאית רחבה יותר, כלומר לוחמת המידע? את האחרונה ניתן למצוא שנים רבות לפני ההתעסקות המסיבית כיום בתחום הסייבר.

"העדפה נגלית" כגישה להצבעה על תיאורטיקנים צבאיים רלוונטיים

מלחמות פורצות ומתנהלות גם ללא תיאוריות הנכתבות עליהן ועוסקות בהן. אחרי הכול, מלחמה היא תופעה המלווה את האנושות קודם להתאגדותה לכדי חברות (במובן הסוציולוגי). ואולם בניגוד להיות המלחמה תופעה אנושית רחבה, מספר האנשים שהעמידו תיאוריות כדי להסבירה מועט באופן יחסי, ואלו שהגותם נמצאה רלוונטית לאורך השנים מעטים אף יותר. כדי להימנע מהסברים פשטניים לשאלה מדוע בחרנו תיאורטיקן זה או אחר, נתנו ל"כוחות השוק" של אלו המבקשים להתמודד עם התופעה להצביע על אלו הנתפסים בעיניהם כרלוונטיים. מתוך כך, העמדנו בבסיס הקריטריון לבחירה מתודולוגיה מעולם הכלכלה - "העדפה נגלית" - מושג שהוגדר לראשונה ב-1938 על-ידי הכלכלן האמריקני פול סמואלסון.

ממד ביקורתי על ההגות, על השפעתה לשנים הבאות ועל הרלוונטיות שלה לזמן שבו נכתבה התיאוריה (מדובר בעיקר בהוגים מהמאה ה-19 וראשית המאה ה-20).

הבעיה השנייה בספרו של ואלך היא שכבר בעת פרסומו לראשונה, ב-1972, הספר לא כלל סקירה של כתבי הוגים שהתפרסמו בשנים שלפני כתיבתו וכלל אינם מוזכרים בו. הספר מספק סקירות על תיאורטיקנים בתחום הלוחמה הלא סדירה או המלחמה המהפכנית, אך אינו מזכיר את כל אותה הכתיבה הענפה העוסקת במלחמה נגד כוחות מהפכניים שהתפרסמה בשנות ה-60, כמו הגותם של דיוויד ג'וליה הצרפתי ורוברט תומפסון הבריטי. הבעיה השלישית בספר היא התמקדות נושאת במספר מצומצם של תיאורטיקנים. לדוגמה, בלוחמת הים עסק ואלך רק באלפרד מהן, ובתחום הלוחמה האווירית, ההוגה היחיד המוזכר הוא ג'וליו דואה. אין להטיל ספק בחשיבותם ובהשפעתם של שני תיאורטיקנים אלו, ולמרות זאת, ראוי היה להביא גם ממשנתם של תיאורטיקנים נוספים בתחום החשיבה הימית והלוחמה האווירית.²

המאה ה-20 מופיעה אמנם בכותרת ספרו של ואלך ואולם הספר מסתיים באמצע המאה. במחצית השנייה ובעשורים הראשונים של המאה ה-21 התרחבה התופעה של כתיבה צבאית הגותית חשובה וענפה אלא שהיא כמעט איננה באה לידי ביטוי בקורסי הכשרת הקצונה

גם ספרו של הרכבי, כאמור, אינו נטול בעיות: חלקו הראשון של הספר עוסק בנושאים כמו מהות המלחמה, הסיבות למלחמה, מגמות שנסתמנו במלחמות, בעיית המוסר והמלחמה, מלחמות ביבשה, באוויר ובים, מלחמה זעירה ומלחמה גרעינית. חלקו השני עוסק בנושאים כמו מהות האסטרטגיה והטקטיקה,

הצבאית בתחום המלחמה המוגבלת, המלחמה המהפכנית והמלחמה הגרעינית. המהדורה מציגה את השינויים הכבירים שחלו באופייה של המלחמה לאחר סיום מלחמת העולם השנייה, ודיון מעמיק על אודות שינויים אלה מוצא את ביטויו במאמרים השונים.⁴

בשתי המהדורות מתחקים כלל המאמרים אחר יחסי הגומלין בין התיאוריה ובין המעשה: כיצד השפיעה התיאוריה על תכנון וניהול מלחמות במהלך ההיסטוריה, ולחלופין - כיצד הביאו המלחמות לכתיבתן של תיאוריות חדשות. כמו כן, המאמרים בשני הספרים מנתחים את הקשר בין טכנולוגיה, מדיניות ומלחמה, וממקמים את הרלוונטיות של התיאורטיקנים השונים במסגרת ההיסטורית שבה פורסם כל ספר: מהדורת 1943 - מלחמת העולם השנייה; מהדורת 1986 - עידן המלחמות המהפכניות והעידן הגרעיני. לפיכך, קריאה השוואתית של שתי המהדורות מעלה כי אין לפנינו העתקת חלקים ממהדורת 1943 למהדורת 1986, אלא דיון בתיאורטיקנים החשובים תוך עדכון הגותם למציאות של שנות ה-80.

חשיבות נוספת של שתי האסופות היא בדיון על כמה תיאורטיקנים בתחום מסוים, למשל הימי או האווירי. כמו כן, מול ההתמקדות של ואלך והרכבי במחשבה הצבאית המערב-אירופית, ובעיקר אנגלית, צרפתית וגרמנית, הרי שתי המהדורות דנות במחשבה הצבאית שהתפתחה בברית המועצות ובארצות-הברית.

בביקורתו על שתי האסופות טען הפרופסור האמריקני סטפן וולט⁵ שלמרות העובדה שמפרידים ביניהן יותר מארבעה עשורים, הן ממשיכות לפרש מחדש את תופעת המלחמה כאחד הכוחות החזקים בהיסטוריה וכזאת שלא ניתן לשלוט בה בלי להבין את עברה, ועל כן האסופות הן בבחינת ספרות חובה לכל מי שעוסק בתחום המלחמה.

ספרים חשובים נוספים הם שלושת ספריו של עזר גת.⁶ חשיבותם של ספרים אלה ניכרת בעיגון התיאוריות הצבאיות של ההוגים, החל ממקיאווולי ועד לתיאורטיקנים של ראשית המאה ה-20, במסגרת היסטורית ותרבותית רחבה. כבר עם פרסומם נחשבו ספרים אלה למרכזיים, וכל אלה המבקשים להתחיל את דרכם בלימוד תיאוריות של המלחמה, בין אם מיקודם הוא בתיאורטיקנים עצמם, ברקע לתקופתם או ברוחב היריעה של תוכנם - חייבים לקרוא אותם.⁷

המתודולוגיה טוענת כי העדפות האנשים ניתנות לגילוי על-ידי התבוננות בבחירות שלהם. כלומר, בעת בחינת התוצר או התוצאה ניתן להבין מה היה בבסיס ההחלטה או מה השפיע עליה.³ גישת "ההעדפה הנגלית" תבוא לידי ביטוי במאמר בשני מהלכים מקבילים:

- סקירת ספרות של כמה מחקרים, שחלקם נחשבים מכוונים במחקר העוסק בהיסטוריה ובהתפתחות התיאוריה הצבאית.
 - סיכום של "מחקר שטח" שבו נבדקו תוכניות הלימוד ופירוט הקורסים בתחום התיאוריה הצבאית בכמה אקדמיות צבאיות בעולם.
- מתוך כך נגבש רשימה של תיאורטיקנים שרבים מהם נמצאים בשני המהלכים שייבדקו, והגותם חשובה ורלוונטית לימינו. כמו כן, נצביע על החיבור המכונן של אותו תיאורטיקן שההיסטוריה בחרה להמשיך להתייחס אליו, וזאת למרות העובדה שלחלקם היו כתבים רבים אחרים.

קו החיתוך הראשון - סקירת ספרות

הצורך לחפש תיאורטיקנים צבאיים רלוונטיים למאמר זה טמון בספרים רבים, בין אם בביוגרפיות ובין אם במחקרים ביקורתיים, ובכלל זה מחקרים בתחום ההיסטוריה הצבאית. מכיוון שמאמר זה מבקש לעסוק בראייה הכוללת של התחום התיאורטי של המלחמה, בחרנו כמה ספרים שעוסקים בתיאוריית המלחמה במובנה הרחב ונוסף על כך בוחנים, בטווח היסטורי ארוך, שורה ארוכה של תיאורטיקנים צבאיים תוך ניתוח הגותם והשפעתם.

הספר הראשון, אסופת מאמרים, פורסם ב-1943 תחת הכותרת *Makers of Modern Strategy Military Thought from Machiavelli to Hitler*, והוא כולל כ-20 מאמרים הבוחנים מגוון רחב של תיאורטיקנים, בתחומים שונים של העשייה הצבאית. כך גם מהדורת 1986 של אותו ספר, שבה שונתה כותרת המשנה: *Makers of Modern Strategy From Machiavelli to the Nuclear Age*, אך מהות הספר נשמרה. שתי אסופות המאמרים בוחנות את אותם תיאורטיקנים צבאיים חשובים, מימי מקיאווולי ועד זמן פרסום הספר. לפיכך, מהדורת 1986 כוללת בתוכה גם את ההגות

המכללה לפיקוד ולמטה של הצי האמריקני. כל אקדמיה צבאית מדגישה אישים ששייכים להיסטוריה שלה

ניתוח דומה עושה גת בספר השני והשלישי (באנגלית), העוסקים בתקופה משלהי המאה ה-19 ועד מלחמת העולם השנייה, ומראה שוב כיצד תפיסות פוליטיות וחברתיות (כמו פשיזם) ותרבותיות (כמו מודרניזציה) היו בעלות השפעה כבירה, ולעיתים בלעדית, על התפתחותן של תיאוריות צבאיות בתקופות שבהן עוסקים החיבורים. לפיכך, אם נחבר את ספריו של גת עם שתי המהדורות של *Makers of Modern Strategy*, המסקנה המתבקשת היא כי יש להבין את כתיבתה של תיאוריה צבאית מסוימת בהקשרה התקופתי (חברתי, תרבותי, כלכלי, טכנולוגי).

כמו כן, נדון בקצרה בשני ספרים נוספים - *Contemporary Military Theory: The Dynamics of War* מ-2015 ו- *Modern Military Strategy: An Introduction* שיצא לאור ב-2017. אמנם ניתן להגדירם ספרי יסוד, אך עם זאת הם תומכים בטענה המרכזית של המאמר.⁸ שני הספרים בוחנים את כלל התיאוריות הצבאיות במאות השנים האחרונות, וכל פרק מוקדש לתחום ספציפי בעשייה הצבאית (למשל ים או אוויר). חוזקם וחשיבותם של הספרים נמצאים בשלושה מעגלים המשתלבים ביניהם. המעגל הראשון הוא דיון על כמה הוגים בכל תחום עשייה צבאית תוך הסבר על הדומה, השונה והמיוחד בכל הוגה, בהשוואה לאחרים; המעגל השני הוא דיון על הרלוונטיות של ההוגים השונים לתקופתנו (זמן כתיבת הספרים); המעגל השלישי הוא זמן פרסום הספרים, כלומר שלהי העשור השני של המאה ה-21. כך למעשה נחשף הקורא למגמות תיאורטיות עכשוויות, למשל בתחום הסייבר והחלל, אך גם לאותה כתיבה תיאורטית ענפה של שלהי המאה ה-20. בחרנו להציג ספרים כלליים שלא רק מתפרסים בסקירתם על-פני מאות שנים, אלא גם מציגים את התיאורטיקנים הצבאיים הרלוונטיים, לדעת כותבי הספרים, בתחום צבאי מסוים. יש לציין כי אם אנו פונים לספרים ספציפיים, למשל בתחום הכוח האווירי או הימי, נקבל רשימה מקיפה יותר. ואולם חלק לא מבוטל מאותם תיאורטיקנים, שהיו חשובים לתקופתם, אינם רלוונטיים לתקופתנו. בכך יש חיזוק לאמירה ששני הספרים

גת מצביע באופן שיטתי על אופן התפתחות המחשבה הצבאית, בעזרת שני הגיונות מרכזיים:

- עיגון התפתחות המחשבה הצבאית כחלק מובנה של הרקע התרבותי הכללי של התקופה שבה נכתבה התיאוריה. במובן זה, גת אינו מנתח באופן טכני את התורות הצבאיות ומרכיבי האסטרטגיה, אלא מבקש לחשוף את ההשפעה שהייתה להנחות ולתפיסות אינטלקטואליות על גיבוש המחשבה הצבאית.
- ההצבעה על ראשית המאה ה-16 כנקודת הפתיחה להתפתחות מדע המלחמה, והניסיונות למצוא תיאוריה צבאית שיישומה המדויק יביא לניצחון במלחמה. הספר הראשון של גת מנתח את התפתחות התיאוריה הצבאית מימי הרנסנס וראשית המהפכה המדעית, דרך תקופת ההשכלה ועד תחילת המאה ה-19. עיקר הדיון בחלק זה הוא בתקופה ההשכלה, וגת מצביע על הדרך שבה ההתפתחויות התרבותיות הכלליות של תקופה זו הביאו לכתיבה תיאורטית ענפה בתחום המלחמה כחלק מתופעה רחבה יותר, של כתיבת התיאוריות הראשונות בתחומי העשייה האנושיים.
- תוך בחינת הכתיבה התיאורטית הצבאית הענפה, גת מוכיח כי זו הושפעה משתי מגמות:
- כיצד התרבות הכללית של תקופה נדונה (רנסנס, השכלה, רומנטיקה) עמדה בליבת הגישות והתיאוריות הצבאיות שהתפתחו באותה התקופה, וכיצד התרבות הובילה למעשה להולדת "התיאוריה של המלחמה".
- השפעתן של מלחמות ולימוד לקחיהן לצורך עיצובה של תיאוריה חדשה. כך, למשל, באמצע המאה ה-18 התחלפה האסכולה הצרפתית בזו הגרמנית, לנוכח ניצחונותיו של פרידריך הגדול במלחמת הירושה האוסטרית (-1748) (1740) ומלחמת שבע השנים (1756-1763). דוגמה אחרת היא השפעת תבוסתה של צרפת לגרמניה (1870) על החשיבה הצבאית הצרפתית.

הצי האמריקני) או Air Command and Staff College (המקבילה האווירית), לצד לימוד תיאוריות צבאיות כלליות מושם דגש על לימוד ההיסטוריה הצבאית והתיאוריות המיוחדות לאותה זרוע, וכן על התודעות להיסטוריה ולתיאוריה של תחום המבצעים המשולבים.

העדפה נגלית - מהלך ראשון: הצבעה על התיאורטיקנים

הצלבה בין כל המקורות, בין אם אלו מבוססי הספרות המחקרית שבקונצנזוס ובין אם מחקרי השטח, מאפשרת להצביע במובהקות גבוהה על חשיבותם של התיאורטיקנים הבאים:¹¹ (ראו טבלה)

שלושת התיאורטיקנים הבאים נוספו למחקר על-מנת להעצים את טענתנו, וזאת על-ידי אזכור תיאורטיקנים העוסקים בתופעת המלחמה נגד התקוממות. גם תיאורטיקנים אלה נתמכים על-פי גישת הקונצנזוס של "ההעדפה הנגלית": דיוויד גלולה, רופרט סמית' ודיוויד פטראוס.

הבחירה בהם נסמכת על שני טיעונים:

1. הצורך להבליט את המודגם העוסק בתופעת המלחמה נגד התקוממות בעת הזאת, שאחרת ההסתמכות תהיה על מאו ותומפסון בלבד.
2. ניתוח תופעת המלחמה העוסק בהתקוממות עממית, לוחמת גרילה או לחימה נגד כוחות הפועלים בשיטות גרילה, אינו נמצא בקונצנזוס של התיאוריה הצבאית. בין אם בשל היבטים פוליטיים (משטרים דמוקרטיים או טוטליטריים יכולים לראות בלמידה של מלחמות מסוג זה צידוק לתופעה שנתפסת בעיניהם שלילית), או בגלל היבטים של אתוס (מלחמות שהניצחונות בהן אינם ברורים דיים), או אפילו מסיבות כלכליות (מלחמות שככלל מאופיינות בלוחמה זעירה ואינן דורשות את עוצמת הצבא המלא בהיבטים של כמות חיילים, פלטפורמות וחימוש מתקדם בהיקפים רחבים). רשימה דומה יש לערוך בתחומי העשייה הצבאיים האחרים,

האחרונים שהצגנו חשובים, מכיוון שהם מציגים לא רק את הכתיבה התיאורטית העדכנית ביותר, אלא גם את הרלוונטיות של תיאורטיקנים מוקדמים יותר.

קו החיתוך השני - מחקרי השטח

הרעיון לביצוע מחקר שטח בתחום זה עלה בעקבות קריאת עבודת התזה של ניק בוסיו, קצין צבא אוסטרלי.⁹ במחקרו הצביע בוסיו על השאלות מהי תיאוריה צבאית, ומהם הגורמים המשפיעים על כתיבתה והתאמתה. כדי לתקף את עבודתו ביצע בוסיו מחקר שטח, ובו ביקש לראות מיהם התיאורטיקנים השונים הנלמדים באקדמיות השונות, הן הצבאיות והן האזרחיות, במטרה למצוא קו משיק ומכנה משותף בין המוסדות השונים לדומיננטיות התיאורטיקנים הנחקרים. על-מנת לבדוק את תקפות עבודתו בוצע מחקר שטח נוסף עבור מאמר זה. המחקר הובל על-ידי הענף לשיתוף פעולה בין-לאומי באגף המבצעים של צה"ל.¹⁰

מחקר השטח כלל שני כלים מתודולוגיים. הכלי הראשון - תשאול נספחים צבאיים המשרתים בישראל (מהלך שבוסיו לא עשה בו שימוש), על-מנת לקבל מידע רשמי ובלתי רשמי בנוגע לציון שהנספחים נותנים למוסדות הצבאיים השונים במדינתם. תשאול הנספחים הצבאיים בישראל גובה לאחר מכן בעיון בתכנים של המוסדות ושל הקורסים הנלמדים בהם. המהלך סייע להצביע על המוסדות המשפיעים והרלוונטיים למחקר זה.

הכלי השני - עיון בתכנים הנלמדים (סילבוסים) באקדמיות של צבאות זרים. הצבאות שנבדקו היו: ארצות-הברית, בריטניה, גרמניה, הודו, סין, צרפת ורוסיה. מהשוואת מחקר השטח למחקרו של בוסיו עולה כי יש הלימה ברורה באשר למיקוד של התיאורטיקנים שנבחרו לטובת מחקר זה. חשוב לזכור כי כל אקדמיה צבאית מדגישה אישים ששייכים להיסטוריה שלה, וכי באקדמיות זרועיות לפיקוד ולמטה אמריקניות, למשל Naval War College (המכללה לפיקוד ולמטה של

תיאורטיקן	ארל	בארט	גת	אנגסטרום ווידן	סלואן	בוסיו	צה"ל
ז'ומיני	V	V	V	V	V	V	V
קלאוזביץ	V	V	V	V	V	V	V
מהאן	V	V	V	V	V	V	V
בלוך	V	V	V	V	V	V	V
קורבט	V	V	V	V	V	V	V
דואה	V	V	V	V	V	V	V
לידל הארט	V	V	V	V	V	V	V
איסרסון		V				V	
מאו		V			V	V	
פולר	V	V	V	V	V	V	V
ברודי		V			V	V	
תומפסון		V			V		

התועלת שבכוח. כותב הספר, רופרט סמית, יחד עם דיוויד גלולה ודיוויד פטראוס, עוסקים בתופעת המלחמה נגד התקוממות

רלוונטיות לזמן שבו נכתב מאמר זה, אך ייתכן כי בעוד שנים מספר, כתוצאה משינויים מבניים, ארגוניים וטכנולוגיים, ובכלל זה היעלמותם של אויבים ישנים או עלייתם של אימים ואויבים חדשים, תהפוך תיאוריה מסוימת ללא רלוונטית, ולחלופין תיאוריה אחרת תתחזק או תיאוריה חדשה תיכתב. כך, למשל, למרות העלייה בחשיבות הפעלתם של כוחות למבצעים מיוחדים כבר עשרות שנים, עדיין אין תיאוריה מסדרת לסוג זה של כוחות. לימוד התיאוריה הצבאית והרלוונטיות שלה למעשה העכשווי מתורגמת לא פעם לגישת ניתוחי קרבות. על הפרשנות המוטעית והבלבול, בעיקר בקרב קצונה צעירה, בין ניתוחי קרבות ובין תיאוריות צבאיות ועל הקשר ביניהם עמד הגנרל מאטיס, כאשר אמר:

הבעיה בלהיות עסוק מכדי לקרוא, היא שאז אתה לומד מהניסיון שלך (או מניסיונם של אנשיך), כלומר בדרך הקשה. כאשר אתה קורא, אתה לומד מניסיונם של אחרים, שזו דרך עדיפה להתנהל ככלל, ובמיוחד במקצוע שלנו, שבו התוצאות של חוסר יכולת הן בלתי הפיכות עבור אנשים צעירים. הודות להרגלי הקריאה שלי, מעולם לא נתפסתי לא מוכן בשום סיטואציה. מעולם לא נתקלתי בבעיה שלא ידעתי כיצד ניגשו לטפל בה בעבר, בין בהצלחה ובין בחוסר הצלחה. הקריאה לא נותנת בידי את כל התשובות, אך בהחלט שופכת אור, על מה שתכופות הוא דרך אפלה קדימה.¹⁴

לימוד התיאוריה הצבאית קשה ודורש מאמץ אינטלקטואלי אדיר ומתמיד. במקצוע הצבאי יש היבטים טכניים מהותיים ומעשיים לחייו של לוחם ומפקד כאחד, ואין לזלזל בכך. עם זאת, ללא תיאוריה והבנת שורשיה העמוקים, אין למקצוע הצבאי ולא לה העוסקים בו שום היתכנות לממש את התוחלת המוטלת עליהם - ניצחון במלחמה. הניצחון הוא מעשה של אמנות ואומנות, ואומנות אינה נמצאת בפרשנות המכנית, כי אם בפרשנות התיאוריה הצבאית.

ההערות למאמר זה מתפרסמות בסוף הגיליון.

למשל בתחום תיאוריות העוסקות בכוח האווירי. לצד ג'וליו דואה פעלו, השפיעו ועדיין משפיעים תיאורטיקנים נוספים כדוגמת רוברט פייפ וג'ון וורדן. כך או כך, חשיבותם של התיאורטיקנים השונים נובעת מהחידושים התיאורטיים שהוסיפו לתיאור תופעת המלחמה עצמה ולדרך הייחודית הנדרשת להתמודדות איתה, כפי שתיאורטיקנים אחרים מתייחסים לממדים או לטכנולוגיה באופן ייחודי.

העדפה נגלית - מהלך שני: הצבעה על החיבורים המכוננים

מהלך זה פשוט יחסית, מכיוון שלאחר שהצבענו על התיאורטיקנים הרלוונטיים, כל שנותר לראות הוא מהו התוכן הנלמד ביותר ממשנתם. הסקירה מצביעה על הרשימה הבאה:¹²

1. ז'ומיני, *The Art of War* (1838)
 2. קלאוזביץ, *On War* (1832)
 3. מהאן, *השפעת העוצמה הימית על ההיסטוריה* (1890)
 4. בלוק, *The Future Of War* (1898)
 5. קורבט, *Some Principles of Maritime Strategy* (1911)
 6. דואה, *The Command of the Air* (1921)
 7. לידל הארט,¹³ *The Decisive Wars Of History* (1929)
 8. איסרסון, *The Evolution of Operational Art* (1932)
 9. מאו, *על לוחמת הגרילה* (1937)
 10. פולר, *Memoirs of an Unconventional Soldier* (1938)
 11. ברודי, *The Absolute Weapon* (1946)
 12. גלולה, *Counterinsurgency Warfare: Theory and Practice* (1964)
 13. תומפסון, *שלטון ומרדנות: לקחי מלאיה ווייטנאם* (1966)
 14. סמית', *התועלת שבכוח* (2005)
 15. פטראוס, *תקנון שדה FM 3-24 למבצעים נגד התקוממות (COIN) (פורסם ב-2006)*
- התיאורטיקנים שנבחרו לציון במחקר זה מהווים עדיין בעולם המחקר והפרקטיקה הנלמדת של ימינו את ליבת הידע הנדרש מאלו העוסקים בתופעת המלחמה, בין אם לאנשי העיון, ההגות או המדע ובין אם כפרקטיקנים העוסקים במלאכת המלחמה ברמות השונות על כל מורכבותה. כך נמצא שרשימה זו עונה להגדרה של סמואלסון ל"העדפה נגלית". ביתר שאת אנו יכולים להצביע על גישה זו של ההיסטוריה, בבואנו להצביע על 15 התיאורטיקנים ועל כתביהם המרכזיים.

סיכום

כוונת מאמר זה הייתה להצביע על אותם תיאורטיקנים צבאיים, שנכון להם להיות מקורות השראה לקציני צה"ל. הגם שחלקם כתבו את כתביהם המרכזיים לפני עשרות ואף מאות שנים, לא פסה חשיבותם לעיסוק המקצועי במלחמה ולהבנתה. רשימת התיאורטיקנים שהוצגה מתבססת על ניתוח משולב של ספרות משנית העוסקת ומנתחת את התיאוריות הצבאיות ואת אלה שהגו אותן, וכן של ראיונות עם אנשי צבא זרים ובדיקת סילבוסים של אקדמיות צבאיות וביורור בנוגע לתיאורטיקנים שעליהם הם מלמדים. מתוך ניתוח זה גובשה רשימה שלדעתנו רלוונטית ללימוד בקורסי הכשרת הקצונה בצה"ל בכמה

